CSALÁD ÉS CSALÁDKUTATÁS – TÖRTÉNELMI-TÁRSADALMI GYÖKEREK

Idén tavasszal egy Sorbonne-i professzor előadását hallottam a történelemről, pontosabban a történetírásról. Az előadó elsősorban emancipációs törekvésnek fogta fel a történetírást, és őszintén szólva számomra a koncepciója és az érvelése nem volt meggyőző. Az én felfogásom szerint a *történetírás* a közösségekkel fonódik össze elválaszthatatlanul: minden tartós közösség megőrzi (elbeszéli vagy leírja) a történetét. A történetírás elődökkel egészíti ki a jelenlegi közösségeket, így az egyénnek széles "kapcsolódási felületet" ad a közösségéhez. Ezt a "kapcsolódási felületet" nélkülözhetetlen az egészséges identitáshoz. Az előadásom első részében három kulcsfogalmat fogok kifejteni: 1) az identitást; 2) az időképet; 3) a közösséget. Lássuk először az identitást!

Az egyén *identitásának* (azonosságtudatának) három rétege van: énkép, csoporttudat és világkép.

- Az *énkép* azt jelenti, hogy az egyén önmagát más egyénekhez viszonyítja, és így formál magáról egy képet. Azzal a kérdéssel lehet szemléltetni, hogy "Milyen vagyok?" Ilyen válaszok lehetnek: szép vagyok, csúnya vagyok, okos vagyok stb.
- A *csoporttudata* kialakításakor az egyén meghatározza, hogy mely közösségekhez tartozik. A "Kikhez tartozom?" kérdésre olyan válaszok adhatók, mint pl. református vagyok, magyar vagyok, szegedi vagyok, levéltáros vagyok stb.
- Az egyén a *világképe* megfogalmazásakor elhelyezi önmagát a világban, meghatározza, hogy hol a helye és mi a szerepe benne. A világkép magában foglalja azokat az alapvető értékeket és erkölcsi parancsokat, melyek meghatározzák az embertársaihoz és a világhoz fűződő viszonyát.

A három réteg közül a témánk szempontjából a csoporttudat a legfontosabb, de a két másik réteg sem elhanyagolható.

Most nézzük az *időképet*! Minden társadalom valahogyan viszonyul a múlthoz, a jelenhez és a jövőhöz. A közösség számára különösen fontos a múlt. A *múltban* alakultak ki azok a hagyományok és rituálék, melyek a közösségek eszméinek, erkölcsének, vallásának és történelmének formai keretet adnak, így nélkülözhetetlenek az identitáshoz. A múlt ismerete és elfogadása nemcsak a nagyközösségek (pl. nemzetek) kohézióját erősíti, hanem a kisközösségekét is. A család története, a rokonság ismerete nélkül nem alakul ki a családi összetartozás tudata, és a kapcsolatok lazulásának egyik legbiztosabb jele, ha az emlékek elhalványulnak. Ha valaki egy baleset következtében elveszíti az emlékezetét, akkor végtelenül magányossá és elveszetté válik, még akkor is, ha a családja, a kollégái, a barátai jelentkeznek, mert múlt híján nem tudja őket a saját közösségébe "rendezni". A közös múlt, ha nem is kizárólagos, de fontos kötőanyaga minden közösségnek.

A *közösségek* a történelem során sokat változtak. A kutatók megkülönböztetnek tradicionális és modern közösségeket. *Tradicionális közösségek* voltak Európában pl. a faluközösségek, a vallási közösségek, a céhek. A tradicionális közösségek főként szokásokon, hagyományokon alapultak, hosszú ideig változatlan vagy nagyon lassan változó, zárt csoportok voltak, melyekbe az egyének beleszülettek, és ezzel lényegében eldőlt a társadalmi pozíciójuk, szerepük. Szigorúan szabályozták és kontrol-

lálták a hozzájuk tartozó egyének életét, és nem tolerálták a szokás- és normasértő egyéneket. A külvilággal szemben gyanakvók, gyakran ellenségesek voltak, a közösségbe való belépést, illetve az onnan való kilépést akadályozták. Másfelől viszont nagyon erős volt bennük a szolidaritás, a felelősséget megosztották, így biztonságot nyújtottak a tagjaiknak, még akkor is, ha a közösségen belüli pozíciójuk alacsony volt.

A *modern közösségek* lényegében a fentiek ellentétjei, kevésbé jellemző rájuk az öröklött státusz, viszont gyakoribb vonásuk a meritokrácia és a szerződéses jelleg, kevésbé szigorúan szabályozzák és kontrollálják a hozzájuk tartozó egyének életét, kevésbé zártak vagy egyenesen nyitottak, demokratikusabbak, viszont gyenge bennük a szolidaritás és a felelősség megosztása, emellett változékonyak, instabilak és kisebb biztonságot nyújtanak a tagjaiknak. Modern közösségnek tekinthetjük pl. a nemzetet, a munkásosztályt, a polgárságot és a munkahelyi közösségeket és a civil szervezeteket.

A *család* minden társadalom alapközössége, évezredek óta fennáll, és a közelmúltig lassan változott. A kutatók két családtípust különböztetnek meg: az elemi (nukleáris) és a nagy- (más néven kiterjesztett) családot. Az *elemi család* szülőkből és gyermekekből áll, a *nagycsalád* magában foglalhatja a nagyszülőket, dédszülőket és a felnőtt testvérek (elemi) családtagjait is. Tudományos körökben sokáig elfogadott volt, hogy a nagycsalád tradicionális, az elemi pedig modern közösség, és a történelem folyamán a világ az elemi család felé halad. Történeti források azonban nem igazolták ezt a tételt: Angliában már a 13. században is az elemi család volt az uralkodó típus, viszont Franciaország több vidékén, mint például Auvergne-ben vagy Burgundiában még a 18. században is voltak nagycsaládok. Kelet-Európában még vegyesebb volt a kép. Elmondhatjuk, hogy a nagycsalád és az elemi család évszázadokig egymás mellett élt.

Az a nagycsalád, ahol a rokonság beleszólhatott az elemi család tulajdonlásába, öröklésébe – lásd az ősiséget –, mindenképpen tradicionálisnak tekintendő. Az elemi család lehetett tradicionális vagy modern, attól függően, hogy a családban milyen volt a férj és a feleség jogi helyzete, szerepe és munkamegosztása, illetve hogy a gyerekek milyen helyet foglaltak el a család értékrendjében. A *tradicionális család* patriarchális, mindig termelési-fogyasztási egység, azaz a családtagok közösen művelik a földet, dolgoznak a műhelyben, vezetik a háztartást, nincs külön jövedelmük és a család többnyire önellátó. Az érzelmi kapcsolatok másodlagosak – ami természetesen nem jelenti azt, hogy a szeretet ismeretlen lenne –, viszont fontos szempont a gyerek hasznossága (munkaereje, mint az idős szülők támogatója), és nem ő áll a középpontban. A tradicionális közösségek elszántan védték az integritásukat, ami logikus törekvés volt, mert ezzel biztosították a fennmaradásukat. Házasság útján csak úgy lehetett bekerülni egy tradicionális családba, ha a családfők vagy a nagycsaládok vezetői a beleegyezésüket adták, általános volt az ún. elrendezett házasság, amikor ők választották ki a menyasszonyt és a vőlegényt, a házasság a család stratégiájának (vagyongyarapítás, szövetség kötése) eszköze volt. A kilépés is fenyegette az integritást, ezért az kockázatos volt: a kitagadott családtag védtelen maradt és komoly veszélybe került az egzisztenciája.

Nyugat-Európában a kapitalizmus, a polgári forradalmak, illetve a polgári átalakulás korán megszüntette a tradicionális közösségeket, a tradicionális elemi család azonban csak fokozatosan és lassan változott, és lényegében a 19. század végéig, a 20. század elejéig többé-kevésbé fennmaradt, ezért

elmondhatjuk, hogy ez volt a legszívósabban ellenálló tradicionális közösség. A *modern család* azonban végül diadalmaskodott, most nézzük meg ennek a konkrét jellemzőit:

1. A család elkülönült a társadalomtól és a magánélet fő területe lett.
2. A feleség/anya új szerepet kapott benne, fölértékelődött, ő lett a háztartás ura, a "családi tűzhely" őrzője, a gyereknevelés fő felelőse.
3. A család mint gazdasági, fogyasztási és reprodukciós egység átalakult. Az üzem kezdett leválni róla, egyre kevésbé volt önellátó, a biológiai reprodukción túl pedig különösen fontossá vált a gyerekek jövője, előtérbe került a társadalmi fölemelkedés mint cél.
4. A pozitív érzelmek – a házastársak közötti szerelem és a családtagok közötti szeretet – megnyilvánultak és fontos szerepet kaptak.

Modern család alatt lényegében polgári családot értünk, ami annyira vonzó minta volt, hogy a munkások és a polgárosuló parasztok, sőt a nemesek is igyekeztek ehhez hasonulni.

A család átalakulása része volt az európai/nyugati történelem individualizáló és modernizációs folyamatának. A francia felvilágosodás, majd a forradalmak alatt fontossá váltak az egyedi ember jogai, a méltósága és szabadsága. Az *individualizmus* fokozatosan teret nyert, hogy a 19. században már az európai civilizáció fontos jellemvonásává váljon. Az individualista ember saját magát (az érdekét, a szempontjait) hajlamos a közössége elé helyezni, a szabadságát (függetlenségét, autonómiáját), valamint az egyediségét pedig kiemelt értéknek tartja. Ami a *modernizációt* illeti, az a fejlődést, a társadalmi jobbítást szolgáló tartós folyamat, állandó változás, ami kiterjed a gazdaságra, a kultúrára, a társadalmi intézményekre, a kapcsolatokra, a közéletre és az államra egyaránt. Modernizáció nélkül nincs tartós gazdasági fejlődés. A modern individualista ember racionális, öntudatos, hiszi, hogy a megváltoztathatja, sőt, uralma alá hajthatja a világot. Kétségtelenül hatalmas eredményeket ért el a 18. és 19. században: lezajlott két ipari forradalom, a tudomány óriásit fejlődött, a kultúra virágzott, a szegénység visszaszorult, és ez a diadalmenet folytatódott a 20. században is. A kor embere ekkor már hatalmas *öntudattal* bírt.

Ebbe a folyamatba illeszkedet a modern család: fölértékelte az egyént, segítette az emancipációt és a társadalmi mobilitást, tanultabbá, fölkészültté tette az új generációt a társadalmi versenyben. Fontos lett az egyén boldogsága, boldogulása és döntése (lásd pl. a szabad pár- és hivatásválasztást, a gyerekek jövőjének építését). Ez a modell ekkor még nem feszegette a család kereteit, nem vonta kétségbe a belső hierarchiáját, és a szeretet-szerelem miatt nem hiányzott a kapcsolatból a másik iránti tisztelet és áldozathozatal sem. Nem volt ellenséges a társadalommal szemben, hiszen a polgári család híres volt az illeméről, a normáiról, a fegyelméről, a rendről. (Félreértés ne essék, nem próbálom idealizálni a polgári családot, csak tendenciákról beszélek.)

A modernizációval átalakult a társadalom *időképe*. A tradicionális társadalom embere mindig a múltba nézett, abból merítette a legitimációját. Említettem, döntő volt, hogy ki hova született, többnyire ez határozta meg a társadalmi státuszt, a privilégiumokat, a földhöz való viszonyt, a foglalkozást és a vagyont. A felvilágosodás idején kezdték kétségbe vonni ezt a legitimációt, és kezdett terjedni a nézet, hogy az egyéneket az érdemeik, a teljesítményük alapján kell megítélni (ez is individualizmus). A 18.

században nagy kulturális fejlődés következett be, egyre többen tudtak írni-olvasni, a tudomány és a technika gyorsan fejlődött: meggyökeresedett a *fejlődésbe* vetett hit, az pedig a jövőt jelenti. A kor embere hitte, hogy az általa építendő jövő jobb lesz, mint a jelen. A forradalmak és a kapitalizmus csak erősítették ezt a tendenciát. A kapitalizmus központi eleme a tőke, amit forgatni kell, be kell fektetni, különben (már a verseny miatt is) elenyészik, ez pedig jövőorientációt követel. A tradicionális közösségek hanyatlásával elértéktelenedett a múlt és felértékelődött a jövő: az új, modern közösségek, mint pl. a civil közösségek, a politikai pártok és mozgalmak vagy a polgári család (fókuszában a gyerek boldogulásával), mind a jövőről szóltak.

A polgári család elleni *támadások* nagyon korán, már a 19. utolsó harmadában megindultak, elsőként a végtelenül individualista művészkörökből, és ez egyben a polgárság elleni attak is volt, ami nem véletlen, mert elsősorban a család képviselte azt az erkölcsöt és értékeket, amit a lázadó művészek a szabadságra hivatkozva vitattak, és álszentségnek, korlátoltságnak, begyepesedettségnek tartottak. A polgári család ennek ellenére még sokáig ellenállt a támadásoknak, valamint a kapitalizmus hatalmas eróziós erejének, ami olyan gyorsan felbomlasztotta a tradicionális közösségeket, és amivel szemben a munkáscsalád is teljesen védtelen volt (egészen addig, amíg el nem kezdett polgárosodni). A polgári családban a szerelem és a házasság kölcsönös feltétele összekötötte a szexualitást, a családot és a hűséget – ez utóbbi bármely közösség egyik legfontosabb kötőereje –, így belülről eredő *stabilitást* biztosított a családnak, de működött egy külső kényszer is: jogilag nem volt könnyű a válás, a társadalom pedig megbélyegezte a házastalanokat, a gyermekteleneket és a családjukat elhagyókat.

Különösen durva támadás folyt a család ellen a 20. század szélsőséges, *totalitárius* rezsimjeiben. A sztálini terror főként politikai meggyőződéssel nem rendelkező ártatlan embereket sújtotta. Az általános félelemmel sikerült teljesen szétverni az emberi kapcsolatokat: a letartóztatottak barátai, rokonai azonnal gyanúsítottakká váltak, és a gyanút följelentéssel vagy tanúvallomással lehetett csökkenteni. Senkivel sem volt tanácsos barátkozni, családok estek szét, így jött létre egy teljesen *atomizált társadalom*. A náci Németországban – amely csak a háború alatt vált totalitáriussá – az individuum teljesen alárendelődött a politikai vezetés ideológiájának és aktuális céljainak. Bár sokat magasztalták német családot, annak fő funkciója az lett, hogy a lehető legtöbb "fajtiszta" gyereket "termeljen", és a Birodalomnak lojális állampolgárokat neveljen. Csapásokat mértek a családra a zsidótörvényekkel, a leányanyák magasztalásával, az iskolai agymosással is. Az általánossá vált félelem a terrortól, a feljelentéstől itt is tönkretette az emberi kapcsolatokat.

A világ boldogabbik felében, Nyugaton, a *polgári család zenitje* az 1950-es évekre tehető, amikor általánossá vált a szerelmi házasság, erősen csökkent a házastalanok száma és magas volt a termékenység. Az 1960-as évek végéig nem is történt benne nagy változás, ami azért is érdekes, mert ekkorra a polgári család "szülője", a polgárság már átalakult egy jóval gyengébb identitású középosztállyá. Viszont ezután pár évtized alatt – történelmi léptékkel mérve viharos gyorsasággal – *felmorzsolódott* a modern család. Az okok: fogyasztói társadalom és globalizáció formájában folytatódó modernizáció, valamint parttalanná vált individualizmus.

Még az említett totalitárius rezsimek is a modernizáció bűvkörében éltek, és hirdették, hogy hamarosan megvalósítják a földi édenkertet. Ezzel ők kudarcot vallottak, a kísérleteikbe pedig belehalt sok

millió ember. Viszont a II. világháború után az individualista nyugati ember valóban létrehozta a paradicsomát, ezt nevezzük *fogyasztói társadalomnak*. Elsőként Amerikában köszöntött be az anyagi jólét, majd 10-15 évvel később Nyugat-Európában is. A kapitalizmus és a globalizáció által vezérelt földi paradicsomnak azonban komoly ára volt: megindult a közösségek szétesése, társadalom atomizálódása. A polgárság középosztállyá alakulásáról már volt szó; a század második felében a munkásosztály mint olyan megszűnt (munkások persze vannak); a vallási közösségek zárványokba szorultak; a (valódi) munkahelyi közösségek ritkává váltak mint a fehér holló stb. Az állandó változásra való törekvés (lásd a jelszót: Állandóan meg kell újulni!) vagy a fogyasztás nem integrál, hanem dezintegrál. (Ellentétben a munkával.)

De nem lehet mindent a modernizáció nyakába varrni. A '60–70-es években törtek ki a manapság *ellenkultúrának* nevezett ifjúsági lázadások, melyeknek sokkal mélyebb hatásuk volt a társadalomra, mint ahogy azt sokan hiszik. Az akkori fiatalok mozgalma egyértelműen tagadásra épült: hosszú haj, ápolatlanság, a polgári ruházkodás és viselkedés elutasítása, agresszív zene, kábítószerhasználat stb. A fiatalok megvetették tekintélyt, a szüleik értékeit, közösségeit és a belőlük eredő normákat, szokásokat, mert azokat őszintétlennek és elnyomónak tartották. Ez volt az ún. szexuális forradalom időszaka, amikor a szexualitást fizikai aktussá, önálló élvezeti értékké degradálták, azaz lélektelenítették, tulajdonképpen dehumanizálták. A hűség, a közösségért hozott áldozathozatal leértékelődött. Véleményem szerint nagy tévedés az ellenkultúra elnevezés, ez tulajdonképpen egy *individualista forradalom* volt, ami minden intézmény és közösség ellen irányult. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy a fiatal forradalmárok megöregedvén, pár évtizeddel később már feladták a fogyasztóitársadalom-ellenességüket, és belőlük lettek az ún. yuppie-k.)

Megváltozott az időkép is. A már említett avantgárd művészek már a 19-20. század fordulóján radikálisan *tagadták a múltat* a művészetben: minden korábbival (még a közelmúlttal is) szakítani akartak. Hasonlóan vélekedtek a szélsőséges munkásmozgalmárok, majd a kommunisták és a fasiszták, akik a politikában és a társadalomban tették ugyanezt. Meg kell mondani, hogy a 20. század első felének hatalmas pusztításai miatt sokakban egy időre megrendült a fejlődésbe (a jövőbe) vetett pozitív hit. Azonban a nyugati világban ezt a kétkedést elsöpörte a II. világháború után beköszöntött tartós gazdasági haladás, a demokráciák megszilárdulása, a tudomány és a technika szédületes fejlődése, a fogyasztói társadalom, majd az info-kommunikációs forradalom és a globalizáció. Az időszemléletben lényeges változás történt: a *jelen* felértékelődött, a *jövő* távlata pedig érezhetően *szűkült*. Az előbb említett ellenkultúrák ún. szexuális forradalma és drogkultúrája nagyon közel áll a fogyasztói társadalom hedonizmusához, ami a jelen élvezetét magasztalja. A kapitalizmus korábbi jövőorientáltsága is kérdésessé vált: a vállalatok egyre inkább a közeljövőt tartják szem előtt, a hosszú távú fejlesztés egyre ritkább, az elképesztő súlyra szert tett pénzügyi szektor a pillanatnyi haszonra koncentrál (lásd a 2008-as válságot). A fogyasztói társadalom és a modernitás bűvöletében élő ember szerint ami nem a legújabb, az rossz és eldobandó, rugalmasnak kell lenni és állandóan meg kell újulni, a tudás gyorsan elavul, ahogy az idősekre sincs már szükség (fiatalságkultusz). Csakhogy a fejlődés lényege a tapasztalatok, a tudás átadása, amire fel lehet építeni az új tudást. Ha ez a kontinuitás megszakad, akkor veszélybe kerül a fejlődés.

Az ezredfordulóra már szélsőségessé vált individualizmus önmagában is komoly hatással volt az időszemléletre. Az individualista ember számára igazából a jelen fontos, a távoli jövő iránt közömbös, mert akkor ő már nem lesz, a múlt pedig csak annyiban érdekli, amennyiben érinti. A hosszú távú gondolkodás és cselekvés a közössége iránt elkötelezett és iránta felelősséget vállaló, aktív kollektivista embert jellemzi, neki ugyanis fontos, hogy az utódai élvezzék az erőfeszítéseinek gyümölcsét. A jövő értelemszerűen csak közösségben nyer értelmet, utódokban, másokban, akik tovább viszik az egyén múltbeli és jelenlegi erőfeszítéseit. Ismert történet az idős parasztemberé, aki elültet egy lassan növő diófát, bár tudja, hogy annak termését csak az unokái fogják betakarítani. Ugyanez motiválja a felelős várostervező mérnököt vagy az alapkutatást végző tudóst.

Az elmondottakból következően az egyén identitásában egyre nagyobb súlyt kapott az *énkép*, viszont gyengült a csoporttudat, ami komoly identitászavart eredményezett.

Most térjünk vissza a *családhoz*, és nézzük meg, hogy hogyan alakult a sorsa a 20. század második felében. A család felbomlása jól dokumentálható statisztikai adatokkal: némi ingadozással és területi eltéréssel a házasságok és a gyerekszületések száma gyorsan csökkent, a válások, a csonka családok, a házastalanok, az egyszemélyes háztartások száma viszont gyorsan növekedett. Az okok sokrétűek, bőséges szakirodalom ismerteti például a mobilitásnak, a nők gazdasági függetlenségének, vagy a fogamzásgátlás és az abortusz egyszerűségének és elterjedtségének következményeit, könnyű lett a válás, általánossá vált az instabil élettársi viszony stb. A szakértők mindig női *emancipációról* beszélnek, de volt gyerek-, sőt férfiemancipáció is. Az előbbi azt jelenti, hogy a gyereket önálló kis felnőttnek tekintik és nagy szabadságot adnak neki: ennek szimptómája az engedékeny nevelés, vagy hogy a gyerekek keresztnevükön szólítják a szüleiket. A férj/apa pedig, miután elveszítette a családfenntartói és -védelmezői szerepet, feljogosítva érezte magát, hogy ha az érdeke úgy diktálja, akkor kilépjen a családból. Külső tényezők már nem jelentettek akadályt: nem kellett súlyos állami retorziótól vagy a társadalom megvetésétől tartania. A házastalanság sem stigma már, sőt kialakult az ún. szinglilség kultusza, ami egyértelműen családellenesnek tekinthető.

Még számtalan okot és tényezőt lehetne felsorolni, melyek a család ellen munkálkodtak, ezekre nincs idő, viszont szeretnék egy fontos szempontot kiemelni: a korábbi, abszolút *gyerekközpontúság megszűnt*, és fölértékelődtek a szülők, annak ellenére, hogy a tekintélyük erodálódott. (Ez csak látszólag ellentmondás.) Mindezt nemcsak a modern élet, hanem az elhatalmasodó *individualizmus* is okozta. Sok felnőtt fiatal nem is titkolja, hogy először ki akarja élvezni az élet örömeit, utána jöhet a házasság és a gyerekáldás. Gyakori hivatkozás még a biztos egzisztencia megteremtése, annak ellenére, hogy történelmileg példátlan jólétet hozott a II. világháború utáni korszak. A feleségek és az anyák már nem akarják őrizni a "családi tűzhelyt", a szerepük csökkent a gyereknevelésben, sokan közülük már nem az utódaik jövőjében látják az életük legfőbb értelmét, hanem fontosnak tartják az "önmegvalósítást", a társadalmi (munkahelyi) sikereket is. Hasonlóan gondolkodnak a férjek/apák, sőt, az ő felelősségük még nagyobb a család felbomlásában, lásd a családelhagyó apák nagy számát. A nagycsaládi kapcsolatok vészesen meglazultak, a gyerekek alig ismerik a nagyszülőket vagy a közeli rokonokat.

Az ezredfordulóra a család erősen hasonult olyan modern közösséghez, mint amilyen például a civil szervezet, amely szabad, független egyének önkéntes társulása, és amely rendkívül instabil, mert

könnyű be- és kilépni (az internetes közösségnél ez csak egy kattintás). Korunk embere elnyerte az áhított szabadságot, ezért azonban súlyos árat kellett fizetnie: alapélményévé vált az *elidegenedés*, a *bizonytalanság* és a *magány*. Már nincs olyan közösség, amely védelmet nyújtana baj esetén, az egyén egyedül maradt.

Joggal tehetik fel a kérdést: hogyan lehetséges, hogy a *családkutatás* korábban nem látott virágkorát éli? Ha összekötjük a szálakat, akkor eltűnik az ellentmondás és logikus lesz a magyarázat.

A modern családkutatás tipikusan nyugati/európai jelenség. Az Egyesült Államokból indult ki az 1950-es években, majd 10–20 évvel később átterjedt Európára. Ez a mozgalom alapjában különbözik a korábbiaktól, például a háború előtti magyarországi családkutatási hullámoktól, amikor nemesi származást akartak bizonyítani, ami privilégiumot vagy presztízst jelentett, vagy a zsidótörvények miatt kellett az embereknek a származásukat igazolni. A modern családkutatás demokratikus jellegű, az ősök státuszától, vallásától független. A lényeg az, hogy a kutatók megtalálják az elődöket, és ily módon több generációra visszamenően virtuálisan rekonstruálják a családjukat. Így tudnak kapcsolódni a már eltűnt közösséghez. Nem véletlen, hogy a modern családkutatás akkor ívelt fel, amikor elkezdődött a fogyasztói társadalom és vele a család felbomlása.

A családkutatók az identitásuk *csoporttudatát* erősítik. De az identitás harmadik rétegének, a *világképnek* is van jelentősége a témánk szempontjából. A családkutatók többsége idős ember. Idős korban átstrukturálódik az identitás, megnövekszik a világkép súlya: az elmúláshoz közeledve az emberek többsége számot vet az életével, a dolgok átértékelődnek: ami régen fontos volt (pl. karrier, pénz, presztízs, hatalom), leértékelődik, más dolgok viszont lényegessé válnak, mint pl. az emberi kapcsolatok, az erkölcs, a spiritualitás (istenhit). Sok idős kutató azzal a szándékkal dolgozik hosszú éveken át, hogy a kikutatott adatokat a gyerekeire, az unokáira hagyományozza, hogy ők megőrizzék ezt a virtuális közösséget. Minden tiszteletem az övék.

* * *

A fenti előadás több részét tanulmány formájában, az itt elhangzottnál jóval részletesebben és megfelelő apparátussal ellátva a Magyar Szemle c. folyóirat 2017-2019-es évfolyamaiban publikáltam. A tanulmányok a következő linken elektronikusan is elérhetők:
http://www.magyarszemle.hu/szerzo/kormendy_lajos